

BIHEVIORALNI KORELATI TEORIJA ZAVJERE O COVID-u 19

dr. MIRJANA
TONKOVIĆ

dr. ANDREA
VRANIĆ

dr. NEBOJŠA
BLANUŠA

IZVJEŠTAJ

IMPRESUM

Autorice i autor:

Dr. Mirjana Tonković, Filozofski fakultet u Zagrebu

Dr. Andrea Vranić, Filozofski fakultet u Zagrebu

Dr. Nebojša Blanuša, Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Dizajn:

Sven Sorić

Bojan Crnić

Infografike:

Bojan Crnić

Izdavač:

Gong

Izvršna direktorica:

Oriana Ivković Novokmet

Mihanovićeva 14

10000 Zagreb

e-mail: gong@gong.hr

web: www.gong.hr

Zagreb, listopad 2022.

Pro-fact: Istraživanje, edukacija, provjera činjenica i razotkrivanje dezinformacijskih narativa o COVID-u 19 u Hrvatskoj

Koordinator Pro-Facta:

Gong

Partneri:

Fakultet političkih znanosti u Zagrebu,

Sveučilište u Dubrovniku,

Fakultet elektrotehnike i računarstva i Faktograf.hr

Ovaj izvještaj odražava isključivo stajališta autorica i Europska komisija nije odgovorna za bilo kakvu upotrebu informacija koje sadrži. Ovaj je projekt financiran iz Programa rada Europske unije za 2020., prema Ugovoru o dodjeli bespovratnih sredstava br. LC-01682252

BIHEVIORALNI KORELATI TEORIJA ZAVJERE O COVID-U 19

dr. MIRJANA
TONKOVIĆ

dr. ANDREA
VRANIĆ

dr. NEBOJŠA
BLANUŠA

PRQ-FACT

EDMO
European Digital Media Observatory

Reprezentacija
Evropske unije

GONG

FER

fpzg
Fakultet za političke i društvene nauke

Centar za
istraživanje
i razvoj
komunikacije

FAKTOGRAF-HR F

UVOD

Kao dio aktivnosti Pro-Factova projekta usmjerenog na istraživanje, edukaciju, provjeru činjenica i razotkrivanje dezinformacijskih narativa povezanih s COVID-om 19 u Hrvatskoj na više razina multidisciplinarnim i međusektorskim pristupom, ovaj se izvještaj fokusira na korelaciju između uvjerenja građana i njihovih ponašanja. Ovo se istraživanje oslanja na prethodne faze istraživačkih aktivnosti projekta, i to na analizu društvenih mreža (Brautović, 2022a), dinamičku analizu mreže (Brautović, 2022b) te posebno na analizu sadržaja i diskursa (Grbeša, Zenzerović & Vučković, 2022.), koje smo koristili kao izvore informacija pri izradi mjernih instrumenata za ovo istraživanje. U tom smislu, nakon faza “online” istraživanja usmjerenih na širenje dezinformacijskih ekosustava o COVID-u 19 na internetu, sad se fokusiramo na “offline” pitanja, poput, primjerice, u kojoj se mjeri dezinformacije, pogotovo teorije zavjere, šire među hrvatskim građanima. Kako bismo utvrdili koje su skupine građana podložne dezinformacijama i vjerovanju u teorije zavjere vezane uz pandemiju COVID-a 19, proveli smo nacionalno istraživanje na velikom uzorku hrvatskih građana. Kako bismo dobili bolji uvid u njihov mogući širi zavjerenički/nezavjerenički način razmišljanja, također smo procijenili jesu li inače skloni vjerovati u teorije zavjere, kako globalne, tako i lokalne (hrvatske).

Nadalje, razlozi za protiviljenje javnozdravstvenim mjerama i načinima suočavanja s pandemijom mogu se povezati s teorijama zavjera o COVID-u 19 (npr. Soveri i dr. 2021.; Farias i Pilati, 2021.), a s obzirom na činjenicu da ova pitanja mogu pomoći javnim tijelima u boljoj organizaciji budućih javnih kampanja, istražili smo odnose između sklonosti vjerovanju u teorije zavjere i ponašanja vezanih uz suočavanje s pandemijom, npr. pridržavanja preventivnih mjera, cijepljenja i mogućih protestnih ponašanja u budućnosti u slučaju potrebe za ponovnim preventivnim mjerama. Ovaj izvještaj daje pregled tog dijela rezultata istraživanja.

Izvještaj je usmjeren na sljedeće bihevioralne korelate teorija zavjere o COVID-u 19:

- stopu cijepljenja
- namjeru cijepljenja u budućnosti u slučaju preporuke za daljnjim cijepljenjem
- stav o opravdanosti preventivnih mjera uvedenih u Hrvatskoj
- poteškoće u prihvaćanju preventivnih mjera
- spremnost da se poduzmu drugačije radnje u slučaju ponovnog uvođenja preventivnih mjera

Skup ovih potencijalno diferencijalnih varijabli izvučen je iz golemog korpusa literature i odnosi se na različite karakteristike, vještine i sposobnosti povezane sa svjetonazorima i društvenom participacijom, kao što su znanstvena, medijska i politička pismenost, sociodemografija, sklonost drugim teorijama zavjere, religioznost itd. Osim toga, istražene su razlike između dvije skupine sudionika – onih koji su primili barem jednu dozu cjepiva i onih koji uopće nisu cijepljeni. Te su nam analize omogućile usporedbu profila građana različitih razina sklonosti vjerovanju u teorije zavjere s onima koji su odbili cjepivo protiv COVID-a 19.

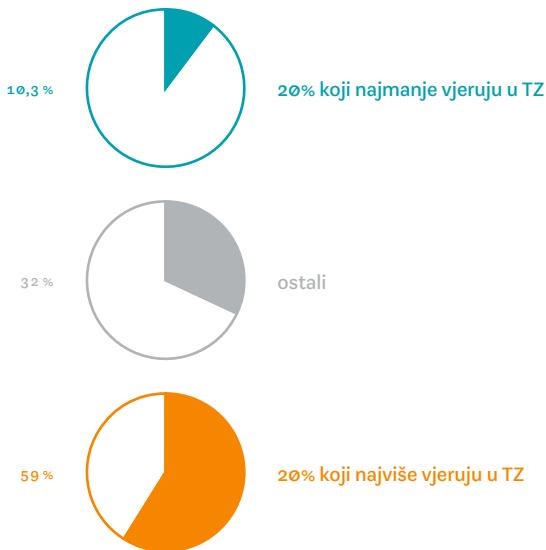
METODOLOGIJA

Prikupljanje podataka za ovo istraživanje provela je agencija Ipsos online u razdoblju od 29. travnja do 17. svibnja 2022. godine, na uzorku od 1401 odrasle osobe u dobi od 18 do 64 godine. Uzorak je bio nacionalni probabilistički uzorak, reprezentativan za korisnike interneta, dvostruko stratificiran prema regiji (6) i veličini naselja (4), s dodatnim kvotama za dob (4) i stupanj obrazovanja (3).

Od 1401 sudionika, njih 717 (51,2%) bile su žene. Prosječna dob bila je $M = 42,6$ ($SD = 13,05$). Što se tiče obrazovanja, 2,7% sudionika ima završenu osnovnu školu, 71,3% srednju, a njih 25,8% ima diplomu ili višu školu. Kad je posrijedi veličina prebivališta, 34,4% naših sudionika živi u naselju veličine do 2000 stanovnika, 16,8% u naselju od 2001 do 10.000 stanovnika, 21,1% u naselju od 10001 do 80.000 stanovnika i 27,8% u naselju s preko 80.000 stanovnika.

S ciljem da se ilustriraju odnosi između vjerovanja u zavjere o COVID-u 19 i ponašanja povezanih s pandemijom (npr. cijepljenje, prihvaćanje zaštitnih mjera itd.), uzorak je podijeljen u tri veće skupine. Grupe su formirane na temelju prosječnog slaganja, odnosno sklonosti prema 16 teorija zavjere povezanih s COVID-om 19, koje smo istraživali u okviru ovog projekta. Dvije “ekstremne” skupine činilo je 20% sudionika s najmanje, odnosno 20% sudionika s najviše sklonosti teorijama zavjere, odnosno nekonspiratisti i konspiratisti. Treća se skupina sastojala od preostalih sudionika (“ostali”). U sljedećim grafikonima ilustrirat ćemo bihevioralne korelate vjerovanja u zavjere vezane uz podrijetlo i svjetski tijek pandemije COVID-a 19 koristeći se ovom trostrukom kategorizacijom uzorka. Također smo izračunali koeficijente korelacije između slaganja s teorijama zavjera o COVID-u 19 kao kontinuirane varijable i varijable od interesa ili, u jednom slučaju, hi-kvadrat testa kako bismo ispitali razlike između gore opisanih triju skupina sudionika.

REZULTATI

Grafikon 1. Postotak necijepljenih sudionika u tri skupine s različitim sklonostima teorijama zavjere o COVID-u 19

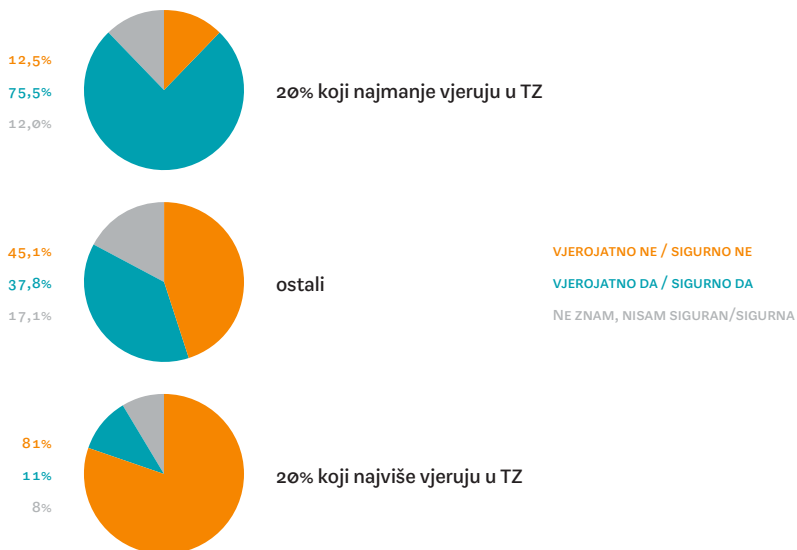
STOPA CIJEPLJENJA

Stopa cijepljenosti značajno se razlikuje ($\chi^2=157$; $df=2$; $p<.01$) između gore opisane tri skupine sudionika.

Postotak necijepljenih sudionika (tj. onih koji nisu primili nikakvu dozu cjepiva) najniži je među onima nesklonima vjerovanju u teorije zavjere; tj. 10,3% sudionika u skupini nesklonoj vjerovanju u teorije zavjere nije cijepljeno, u usporedbi s 59% necijepljenih među onima s visokom sklonošću teorijama zavjere. Oko 32% necijepljenih sudionika pripada skupini koja se ne može svrstati ni u jednu od krajnosti (vidi Grafikon 1↑).

NAMJERA CIJEPLJENJA U SLUČAJU BUDUĆE PREPORUKE

Sudionici su upitani bi li se cijepili u slučaju buduće preporuke. Odgovori su klasificirani prema Likertovoj ljestvici od 1 do 5 bodova (sigurno ne, vjerojatno ne, ne znam, vjerojatno da, sigurno da). Pearsonov koeficijent korelacije između namjere cijepljenja i vjerovanja u teorije zavjere o COVID-u 19 bio je $r=-,58$; $p<.01$, što ukazuje da oni koji su skloniji vjerovanju u teorije zavjere imaju manju namjeru cijepljenja u budućnosti.

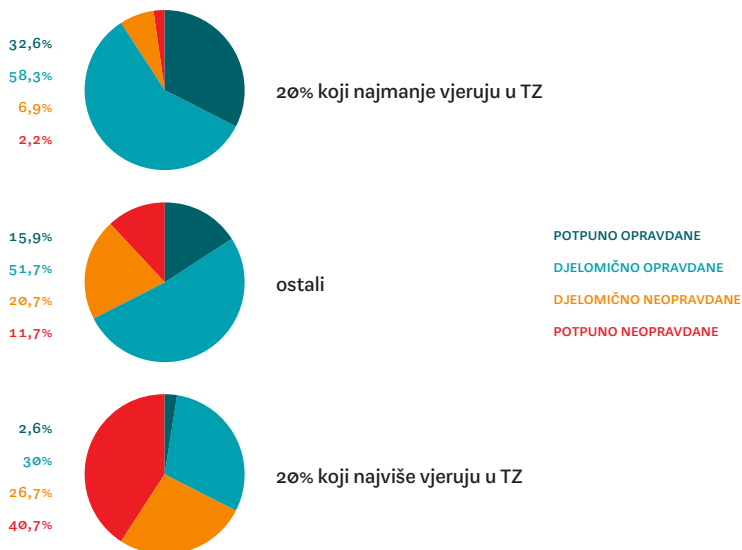

Grafikon 2. Postotak sudionika s različitim sklonostima budućem cijepljenju u tri skupine s različitim sklonostima teorija zavjere o COVID-u 19

Kao što je prikazano u Grafikonu 2[↑], namjera cijepljenja u budućnosti mnogo je veća kod onih koji ne vjeruju u teorije zavjere (75,5%) u odnosu na one koji vjeruju (11%). Sudionici ni na jednom kraju ekstrema, tj. 60% uzorka, nisu ambivalentni u pogledu svojih budućih namjera cijepljenja: 37,8% tih sudionika naginje daljnjem cijepljenju, njih 45,1% tvrdi suprotno (vjerojatno ne/sigurno ne), dok je 17% sudionika neodlučno (Grafikon 2[↑]).

STAV O OPRAVDANOSTI PREVENTIVNIH MJERA

Preventivne mjere uvedene u Hrvatskoj tijekom pandemije bile su djelomično ili potpuno opravdane, smatra više od 90% sudionika nesklonih teorijama zavjere (vidi Grafikon 3[↓]). Među onima koji su skloni vjerovati u teorije zavjere samo 32,6% nalazi opravdanje za poduzete mjere, 26,7% smatra da su one samo djelomično opravdane, dok ih 40,7% smatra potpuno neopravdanima. U srednjoj skupini koja se ne može svrstati ni u jedan od ekstrema, 67,6% ispitanika smatra da su uvedene mjere opravdane, 20,7% ih smatra djelomično neopravdanima, a 11,7% smatra da su mjere potpuno neopravdane. Pearsonov koeficijent korelacije između stava o opravdanosti preventivnih mjera i vjerovanja u teorije zavjere o COVID-u 19 bio je $r = ,48$; $p < ,01$, što

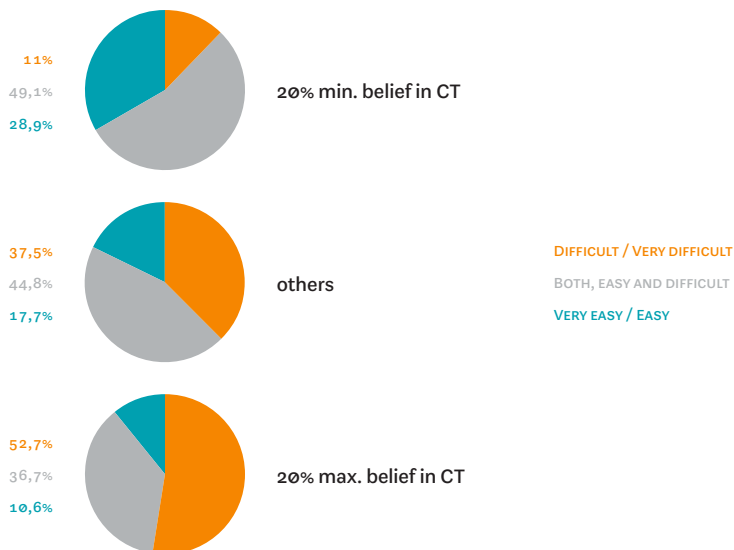

Grafikon 3. Postotak sudionika s različitim razinama opravdavanja preventivnih mjera u tri skupine s različitim sklonostima vjerovanjima u teorije zavjere o COVID-u 19

ukazuje na to da je veće slaganje s teorijama zavjere o COVID-u 19 povezano s negativnijim stavom prema opravdanosti zaštitnih mjera.

POTEŠKOĆE U PRIHVAĆANJU PREVENTIVNIH MJERA

Prihvaćanje preventivnih mjera (Grafikon 4↓), koje su u Hrvatskoj uvedene u različitim fazama pandemije, prošlo je prilično lako među sudionicima nesklo-nima vjerovanju u teorije zavjere. Konkretno, 28,9% sudionika u skupini onih koji nisu skloni teorijama zavjera smatra da je bilo *vrlo lako* ili *lako* pridržavati se mjera, a dodatnih 49% smatra da mjere nisu bile niti lake niti teške. Među njima, njih 11% smatra da je bilo teško ili vrlo teško prihvatiti mjere. S druge strane, većina (52,7%) sudionika sklonih teorijama zavjere, odnosno 20% najsklonijih u uzorku, smatra da je prihvaćanje mjera bilo teško ili vrlo teško. Među srednjim dijelom uzorka, tj. onim sudionicima koji ne pripadaju ni jednoj od ekstremnih skupina, za njih 37,5% mjere su bile teške ili vrlo teške, dok je 17,7% sudionika lako ili vrlo lako prihvatilo mjere, a za njih je 44,8% to bilo i lako i teško. Pearsonov koeficijent korelacije između percipiranih poteškoća u prihvaćanju preventivnih mjera i vjerovanja u zavjere o COVID-u 19 bio je prilično nizak, ali statistički značajan $r = .24$; $p < .01$, što ukazuje da se sudionici koji vjeruju u zavjere teže nose s uvedenim mjerama.

Grafikon 4. Postotak sudionika s različitim razinama percipiranog prihvaćanja zaštitnih mjera (teško, lako ili oboje) u tri skupine s različitim sklonostima prema teorijama zavjera o COVID-u 19

SPREMNOST NA PODUZIMANJE DRUKČIJIH RADNJI U SLUČAJU PONOVOG UVOĐENJA PREVENTIVNIH MJERA

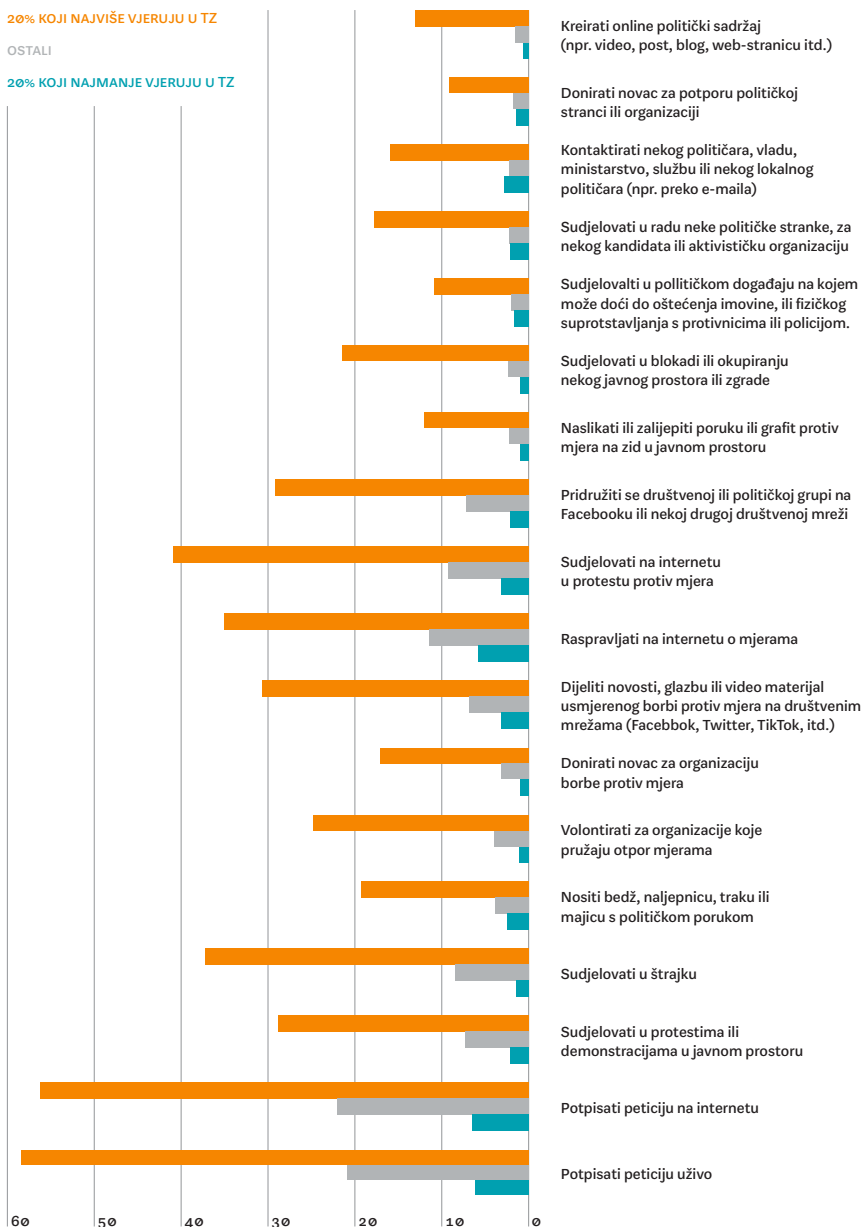
Na kraju, sudionici su upitani bi li bili spremni poduzeti drugačije radnje u slučaju ponovnog uvođenja preventivnih mjera, odnosno dođe li do novog/jačeg vala pandemije. Pobornici teorija zavjera u uzorku bili bi značajno skloniji poduzimanju različitih radnji ili aktivnosti vezanih uz otpor mjerama (Grafikon 5↓).

Postotak sudionika voljnih poduzeti različite radnje protiv preventivnih mjera za COVID-19 varira ovisno o potrebnoj razini angažmana. Aktivnosti niske razine zahtjevnosti, poput potpisivanja peticije na internetu ili izvan njega mobilizirale bi 58,6%, odnosno 56,4% sudionika unutar skupine najvećih pobornika teorija zavjera. Te bi aktivnosti također mobilizirale većinu sudionika u srednjoj skupini; 21-22% sudionika koji ne spadaju ni u jednu ekstremnu skupinu bilo bi spremno potpisati peticiju protiv ponovnog uvođenja mjera. Za obje spomenute skupine sljedeće po važnosti su internetske rasprave o mjerama. Sve tri ove mjere (peticije na internetu ili izvan njega te internetske rasprave) mobilizirale bi najviše sudionika u sve tri skupine; međutim, među sudionicima nesklonima teorijama zavjere otprilike 5-6% bi se uključilo u te

20% KOJI NAJVIŠE VJERUJU U TZ

OSTALI

20% KOJI NAJMANJE VJERUJU U TZ

Grafikon 5. Postotak sudionika s različitim razinama opravdavanja preventivnih mjera u tri skupine s različitim sklonostima vjerovanjima u teorije zavjere o COVID-u 19

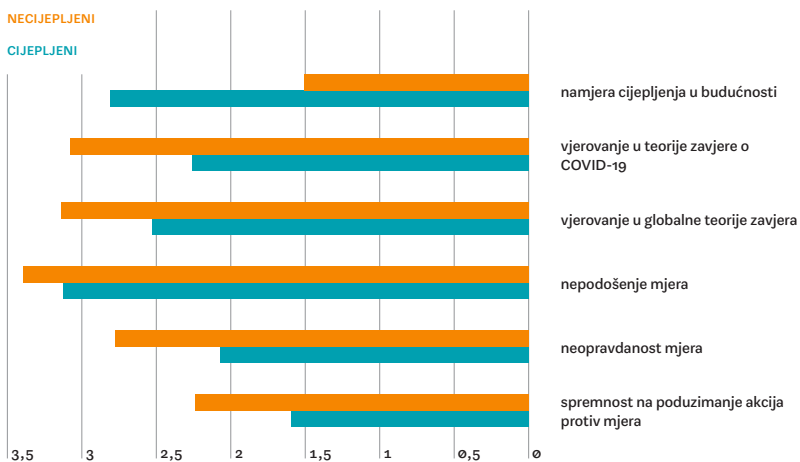
aktivnosti kako bi prosvjedovalo protiv mjera, a taj je postotak još niži kad se uzmu u obzir druge predložene mjere. Ovi podaci posredno potvrđuju značaj interneta i društvenih mreža u širenju raznih (dez)informacija, vjerojatno preko grupa istomišljenika.

Pronašli smo značajnu korelaciju između vjerovanja u teorije zavjere o COVID-u 19 i ukupne spremnosti za poduzimanje radnji protiv ponovnog uvođenja mjera ($r=.54$; $p<.01$).

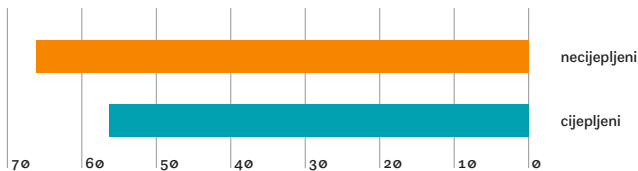
CIJEPLJENJE I TEORIJE ZAVJERE O COVID-u 19

U uzorku, 33% sudionika nije bilo cijepljeno, 5,7% je cijepljeno jednom, 35,3% dva puta, 23,7% tri puta i 2,3% nije željelo odgovoriti. Ovaj postotak necijepljenih podudara se s [izvještajem o cijepljenju odraslog stanovništva u Hrvatskoj](#). Prema eVAC-u (vidi poveznicu iznad) i izvještaju Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, 70,87% odraslog stanovništva u Hrvatskoj primilo je barem jednu dozu cjepiva. Proveden je niz t-testova kako bi se ispitao značaj razlika između skupina cijepljenih (primljena najmanje jedna doza: $N = 906$) i necijepljenih sudionika ($N = 463$). Rezultati ovih analiza prikazani su u nastavku.

T-test pokazuje da necijepljeni sudionici, kao i gorljivi pobornici teorija zavjera o COVID-u 19, imaju značajno manju namjeru cijepljenja u budućnosti ako im se daju takve preporuke ($t=25.4$; $df=1187$; $p<.001$; $d=1.54$; Grafikon 6↓). Jednako tako, necijepljeni pojedinci pokazuju: a) izraženiji konspirativni mentalitet u odnosu na njihove cijepljene sugrađane ($t=6.93$; $df=1367$; $p<.001$;

Grafikon 6. Razlike između necijepljenih i cijepljenih sudionika u smislu različitih mjera za suočavanje s pandemijom

Graph 7. Prosječan rezultat cijepljenih i necijepljenih sudionika na skali zavjereničkog mentaliteta

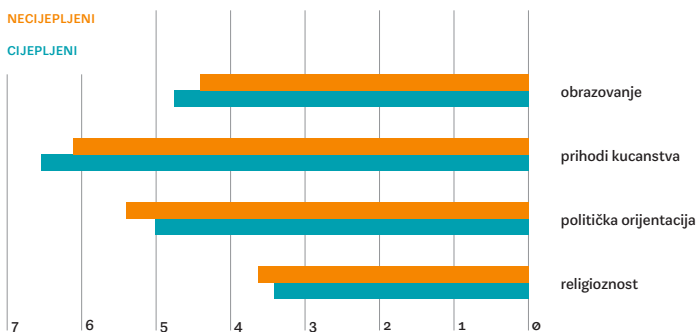
$d=0.40$; Grafikon 7↑), b) veću vjeru u teorije zavjere o COVID-u 19 ($t=16.34$; $df=1367$; $p<.001$; $d=0.93$; Grafikon 6↑), kao i c) globalne zavjere nevezane uz pandemiju ($t=13.42$; $df=1367$; $p<.001$; $d=0.77$; Grafikon 6↑).

Nadalje, te se osobe teže nose s preventivnim mjerama ($t=4.92$; $df=1367$; $p<.001$; $d=.28$), smatraju mjere neopravdanijima ($t=14.36$; $df=1367$; $p<.001$; $d=.82$) i skloniji su sudjelovati u raznim akcijama za sprečavanje ponovnog uvođenja mjera, ukoliko se one predlože ($t=14.37$; $df=1367$; $p<.001$; $d=.82$ (Grafikon 6↑).

CIJEPLJENJE I SOCIODEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE

Necijepljeni sudionici nešto su mlađe dobi ($M=39.0$, $SD=12.44$ vs. $M=44.55$, $SD=12.97$; $t=7.60$; $df=1367$; $p<.001$; $d=.43$), imaju nešto niže razine obrazovanja ($t=4.42$; $df=1367$; $p<.001$; $d=.25$) i niža mjesečna primanja kućanstva ($t=2.77$; $df=1367$; $p<.001$; $d=.17$) (Grafikon 8↓).

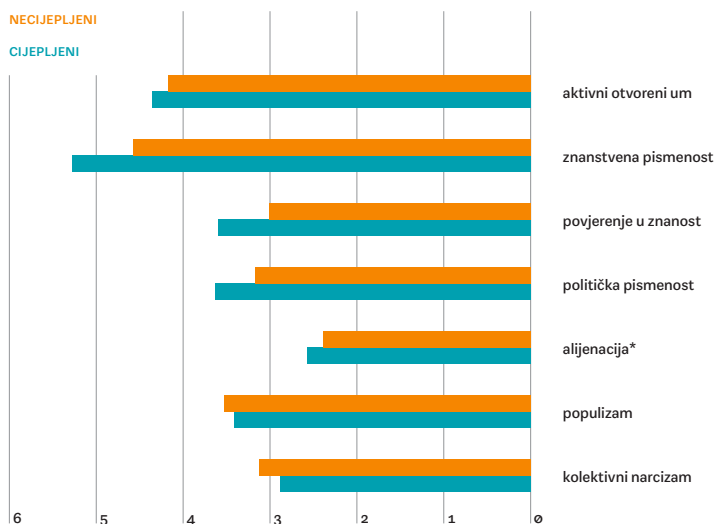
Nadalje, u usporedbi s cijepljenim sudionicima, necijepljeni su nešto religiozniji ($t=3.31$; $df=1329$; $p<.001$; $d=0.19$) i nešto desnije politički orijentirani ($t=3.67$; $df=1367$; $p<.001$; $d=0.21$).

Grafikon 8. Razlike između necijepljenih i cijepljenih sudionika prema različitim sociodemografskim karakteristikama

CIJEPLJENJE I VJEŠTINE POVEZANE SA SVJETONAZORIMA I DRUŠTVENOM PARTICIPACIJOM

Necijepljeni sudionici imaju manje razvijene vještine kritičkog mišljenja u smislu manje otvorenog uma ($t=3.95$; $df=1367$; $p<.001$; $d=0.23$), kao i nižu razinu znanstvene ($t=5.53$; $df=1367$; $p<.001$; $d=0.32$) te političke pismenosti ($t=6.89$; $df=1367$; $p<.001$; $d=0.39$). Isto tako, njihovo povjerenje u znanost niže je od povjerenja u znanost cijepljenih pojedinaca ($t=12.48$; $df=1367$; $p<.001$; $d=0.71$) (Grafikon 9↓). Nadalje, skloniji su populizmu ($t=4.51$; $df=1367$; $p<.001$; $d=0.26$) i nacionalizmu (odnosno kolektivnom narcizmu) ($t=4.05$; $df=1367$; $p<.001$; $d=0.23$). Politička otuđenost necijepljenih sudionika je veća ($t=5.83$; $df=1367$; $p<.001$; $d=0.33$)¹.

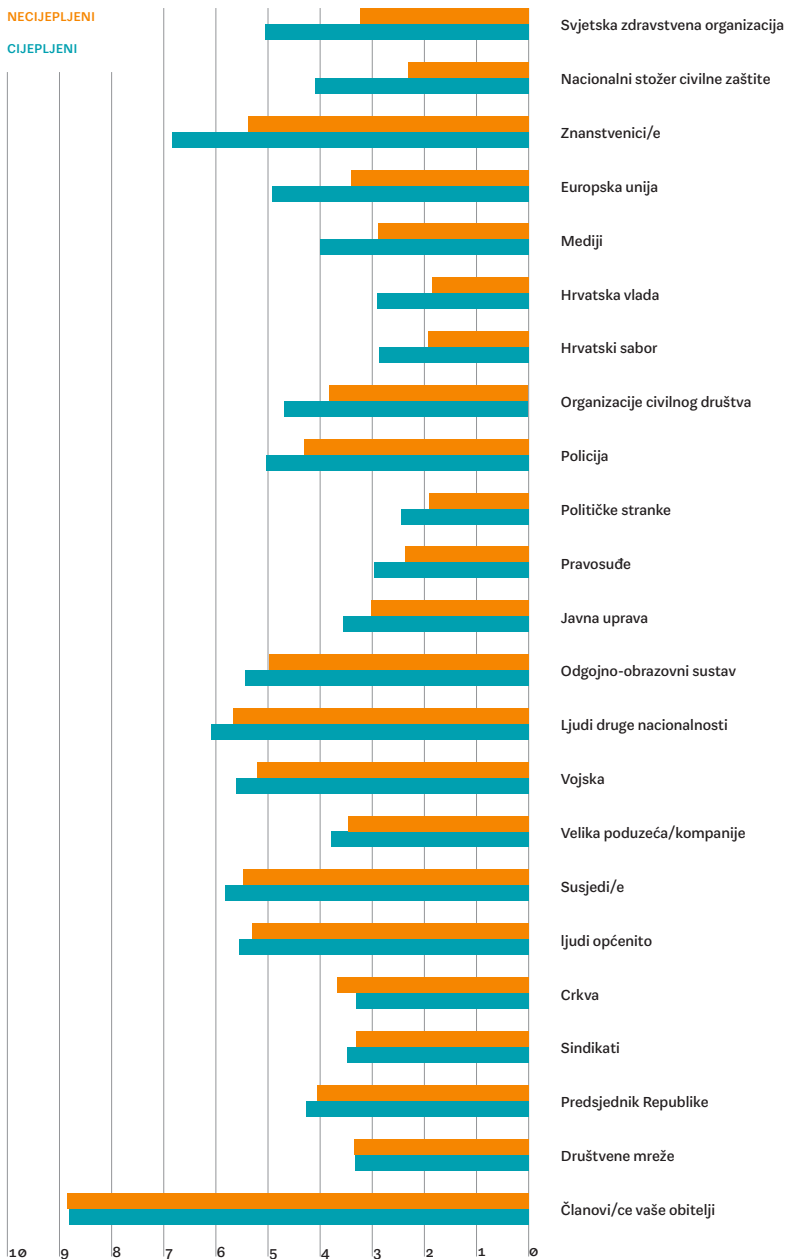
Grafikon 9. Razlike između necijepljenih i cijepljenih sudionika u različitim mjerama svjetonazora i vještina

1 Napomena: viši rezultat na *Ljestvici političke otuđenosti* označava manju otuđenost

CIJEPLJENJE I POVJERENJE U INSTITUCIJE

Sve u svemu, razine povjerenja u različite institucije vrlo su niske i kod necijepljenih i kod cijepljenih sudionika (Grafikon 10↓). Na ljestvici od 0 (nema povjerenja) do 10 (potpuno povjerenje) sudionici su pokazali najviše povjerenja u članove svojih obitelji ($M=8.84$, $SD=1.76$) i u tom smisli među dvjema skupinama nema razlike. Također, između dvije skupine nisu utvrđene razlike u pogledu povjerenja u sindikate, predsjednika Republike i društvene mreže.

Međutim, dvije skupine su se značajno razlikovale u povjerenju prema svim drugim institucijama, organizacijama ili osobama. Najveća razlika između ovih dviju skupina uočena je u povjerenju prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji ($t=12.47$; $df=1357$; $p<.001$; $d=0.72$), Nacionalnom stožeru civilne zaštite ($t=11.85$; $df=1359$; $p<.001$; $d=0.68$), znanstvenicima ($t=10.71$; $df=1360$; $p<.001$; $d=0.61$), Europskoj uniji ($t=10.26$; $df=1355$; $p<.001$; $d=0.59$), dok cijepljeni sudionici pokazuju – premda još uvijek nisko – znatno veće povjerenje u te institucije od necijepljenih. Najupečatljivije otkriće ekstremno je ukupno nepovjerenje u različite društvene aktere (državne institucije, organizacije). Imajući u vidu dvosmislenost i neodlučnost aktera i institucija koji su osmislili preventivne preporuke, čini se vjerojatnim da su razlogom nepoštivanja ovih preporuka, niske stope procijepljenosti i širenja teorija zavjera bili upravo oni sami.

Grafikon 10. Razlike između necijepljenih i cijepljenih sudionika u razinama povjerenja prema institucijama, organizacijama i ljudima

ZAKLJUČAK

Naši rezultati pokazuju da je vjerovanje u teorije zavjere o COVID-u 19 usko povezano s cijepljenjem i namjerom cijepljenja u budućnosti. Također je povezano s negativnijim stavom prema opravdanosti preventivnih mjera, većim poteškoćama u njihovu prihvaćanju i većom općom spremnošću na protivljenje ponovnom uvođenju mjera. Naposljetku, analiza karakteristika necijepljenih sudionika pokazala je da jako slične osobine imaju i oni koji su najviše vjerovali u teorije zavjere o COVID-u 19. Osim toga, vjerovanje u teorije zavjere i (ne) cijepljenje povezano je s nepovjerenjem u institucije. Stoga se u pokušaju podizanja stope cijepljenosti stanovništva nije dovoljno samo boriti protiv dezinformacija, već je nužno izgraditi, a time i vratiti povjerenje u institucije. Jednostavnije rečeno, ni u kojem slučaju nije dovoljno samo kupiti cjepiva i naprosto od ljudi očekivati da se cijepi.

REFERENCE

Brautović, M. (2022a) *Mapping Covid-19 Disinformation Ecosystem in Croatia*. Zagreb: Gong. Dostupno na: <https://pro-fact.gong.hr/publikacije/>

Brautović, M. (2022b) *Dynamic Network Analysis Of Covid-19 Related Disinformation Ecosystem in Croatia*. Zagreb: Gong. Dostupno na: <https://pro-fact.gong.hr/publikacije/>

Farias, J., Pilati, R. (2021) COVID-19 as an undesirable political issue: Conspiracy beliefs and intolerance of uncertainty predict adhesion to prevention measures. *Current Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01416-0>

Grbeša Zenzerović, M. & Vučković, M. (2022) *Content Analysis of Covid-19 Related Disinformation on Facebook: Topics, Sources and Discourses*. Zagreb: Gong. Dostupno na: <https://pro-fact.gong.hr/publikacije/>

Soveri, A. et al. (2021.). Unwillingness to engage in behaviors that protect against COVID-19: the role of conspiracy beliefs, trust, and endorsement of complementary and alternative medicine. *BMC Public Health* 21, 684. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10643-w>

O AUTORICAMA I AUTORU

MIRJANA TONKOVIĆ izvanredna je profesorica na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje predaje kolegije iz područja istraživačkih metoda u psihologiji, statistici i psihologiji jezika. Zamjenica je voditeljice Doktorskog studija psihologije na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Sudionica je nekoliko projekata Hrvatske zaklade za znanost, koji se bave društvenim oporavkom opće hrvatske populacije u razdoblju poslije pandemije koronavirusa, istraživanjem jezika i velikih baza metafora te psiholingvističkim procjenama konstruiranja riječi. Njezina su glavna područja interesa odnos između jezika i razmišljanja, učinci metaforičkog uokvirivanja na rasuđivanje i donošenje odluka te determinante pseudo-znanstvenih uvjerenja.

ANDREA VRANIĆ izvanredna je profesorica na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Predaje kolegije Kognitivna psihologija i Povijest psihologije. Voditeljica je projekta Afektivni kognitivni trening: neuralni, kognitivni i bihevioralni učinci, koji financira Hrvatska zaklada za znanost. Također je i glavna koordinatorica CEEPUS akademske mreže *Neuroshare: Sharing tools and Expertise in behavioral neuroscience*. Sudjelovala je u brojnim međunarodnim znanstvenim suradnjama u područjima kognitivne psihologije i kognitivnog starenja. Njezin je glavni istraživački interes područje ljudske obrade informacija, s naglaskom na međudjelovanje pažnje, pamćenja i rasuđivanja.

NEBOJŠA BLANUŠA profesor je na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Predaje kolegije iz socijalne i političke psihologije, teorije zavjere, kulturne traume i politike sjećanja. Koordinator je istraživačkih aktivnosti projekta *Pro-fact: Istraživanje, edukacija, provjera činjenica i razotkrivanje dezinformacijskih narativa o COVID-u 19 u Hrvatskoj* koji financira EDMO, kao i glavni istraživač na hrvatskom dijelu projekta *REDACT - Researching Europe, Digitalisation, and Conspiracy Theories*. Sudjelovao je u brojnim međunarodnim znanstvenim suradnjama u područjima istraživanja konspirološkog razmišljanja i kulturne traume. Glavni istraživački interesi su mu konspirološko razmišljanje, kulturna trauma, politika sjećanja, nacionalizam i populizam.

Projekt „PRO-FACT: RAZOTKRIVANJE COVID-19 DEZINFORMACIJSKIH NARATIVA U HRVATSKOJ ISTRAŽIVANJEM, PROVJEROM TOČNOSTI ČINJENICA I EDUKACIJOM“ na multidisciplinarni način i multisektorskim pristupom cilja razumjeti dezinformacije povezane s COVID-om 19. Istraživanjem, podizanjem svijesti i jačanjem kapaciteta, projekt sveobuhvatno pristupa društvenom, političkom i zdravstvenom problemu širenja dezinformacijskih kampanja o COVID-u 19. Svojim djelovanjem nastoji učinkovito razotkriti kampanje dezinformiranja povezane s COVID-om 19 u Hrvatskoj, ojačati kapacitete hrvatskog multidisciplinarnog tima za otkrivanje i suzbijanje kampanja dezinformiranja te povećati kompetencije medijske pismenosti hrvatskih novinara i šire javnosti.

Nositeljica projekta je udruga Gong, a partnerice su Fakultet političkih znanosti u Zagrebu, Sveučilište u Dubrovniku, Faktograf.hr i FER.

PRO-FACT:

Razotkrivanje COVID-19 dezinformacijskih narativa u Hrvatskoj istraživanjem, provjerom točnosti činjenica i edukacijom

BIHEVIORALNI KORELATI TEORIJA ZAVJERE O COVID-u 19

dr. Mirjana Tonković

dr. Andrea Vranić

dr. Nebojša Blanuša

Zagreb, 2022.